מגנזי המלך

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

פרשת ויקרא תשפ"ב לפ"ק
| גליון ל"ז |

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק רבי אייזיק'ל קאלוב'ער זי"ע (ב)

יומא דהילולא קדישא ז' אדר

א' הנוכחים: דעם קאלוב'ערס יארצייט האט מען געהאלטן אדר שני, זיי ברענגען אז ער איז נפטר געווארן אין א עיבור יאר, אין אדר שני, מילא איז די יארצייט אדר שני. אין די עשר'לעך (בספר עשר קדושות להג"ר ישראל בערגער זצ"ל מבוקארעסט) **ברענגט ער אזוי.**[1]

רבינו: ביי חסידים האט מען אלעס געהאלטן ביידע אדר'ס, אלעס, סיי די יארצייטן, אלעס...

לגבי די חיוב פון שמחה איז דא א מדובר צי אדר א' איז דא א חיוב פון שמחה.[2]

לכאורה פון די משנה (מגילה ו:) **איז משמע אז מרבין בשמחה איז אין אדר ראשון אויך, נאר מקרא מגילה איז דא בין אדר ראשון לשני, אזוי זאגט די משנה, די אלע אנדערע זאכן איז אלעס איינס.**[3]

ביי א יארצייט איז א גרויסע מחלוקה, דער מחבר (יו"ד סי' ת"ב) **האלט אדר ב', און דער רמ"א** (סי' תקס"ח ס"ז) **זאגט אז די עיקר איז אדר ראשון, און אויך אין די אחרונים.**[4]

אסאך פירן זיך אין ביידע חדשים.[5] **דער חכמת ציון האלט ביידע, דער חתם סופר** (בהגהותיו על השו"ע סי' תקס"ח סק"כ) **נעמט אן דעם צווייטן אדר,**[6] **אנדערע אחרונים נעמען אן דעם ערשטן אדר.**

א' הנוכחים: די יארצייט פון משה רבינו האלט מען אויך אין אדר ב'.

רבינו: לגבי משה רבינו'ס יארצייט איז דאך דא דאס ענין פון ותצפנהו שלשה ירחים (שמות ב ב), **משה רבינו איז געבוירן געווארן דריי חדשים פאר זמן מתן תורה** (ע"ז סוטה יב:), **ותצפנהו, מ'האט דאס אוועקגעלייגט אויף שלשה ירחים.**[7]

א' הנוכחים: ביים רבי'ן ז"ל איז געווען אמאל ז' אדר, און דער בעל תפילה האט געזאגט קדיש נאך שמו"ע, האט איהם דער רבי געפרעגט "נו?", האט דער בעל

---

1 על מצבת הרה"ק מקאלוב נחרת בזה"ל: ויאסף אל עמיו אל מערת קברו אשר לו ביום ז' אדר שני שנת תקפ"א לפ"ק.

2 דהרי יש נידון בפוסקים אי קאי אף על אדר ראשון, והנה בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן פ"ח) כתב ע"ד אשר שאלת מה הזקיק רש"י (שם ד"ה משנכנס) לכתוב 'ימי נסים היו לישראל פורים ופסח', ונראה פשוט שהוצרך לכך, משום דאי משום פורים גרידא, א"כ לימא נמי ניסן וכסלו, אלא ע"כ משום שהתחילו ימי נסים רצופים ותכופים זה לזה, וי"ל עוד שרצה לרמז ג"כ שבשנה מעוברת אין שמחה נוהגת אלא באדר שני, והיינו טעמא משום דימי ניסים סמוכים הם, וכדאמרינן (מגילה ו:) אליבא דרשב"ג דאדר שני עיקר לענין קריאת המגילה משום דמסמך גאולה לגאולה עדיף עיי"ש.וכ"כ בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סי' ש"א).

אמנם עי' שו"ת חת"ס (או"ח ח"ה סי' כ בסוף התשובה) שהתם בזה הלשון: ...ואחתום בברכה א"נ פ"ב כאור בקר ליום ג' שנכפל בו כי טוב א' דר"ח אדר ראשון שמרבים בו שמחה לסדר ושכנתי בתוכם תקפ"ט לפ"ק משה"ק סופר מפפד"מ. ש"מ דשייך ענין זה גם באדר ראשון.

וכן יש לציין שבספה"ק פירוש הרמ"ז לספר הזוהר (פר' שופטים) מהמקובל האלוקי רבי משה זכותא זצ"ל ג"כ מובא מכתב שמסיים: ...וזה חנני ה' משנכנס 'אדר ראשון מרבין בשמחה' של תורה ביום ב' בד קדש ילבש, בעשרה לחדש נראו ראשי ההרים בשנת ע"ת לעשות לה' התיקונים לפ"ק... וג"כ משמע שיש ענין שמחה באדר ראשון.

ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ק"ה) פשוט לי' דלא אמרינן משנכנס אדר ראשון מרבים בשמחה, ומוכיח מרש"י הנ"ל ועוד ראיות עי' שם.

3 וכן מבואר עפ"י הקדושת לוי (פרשת כי תשא) שכתב טעם על אדר דהיא חודש העיבור, ויש בו לפעמים ב' חדשים משום שידוע (טור סימן תי"ז) כי י"ב חדשי השנה הם כנגד י"ב שבטים, וחודש אדר הוא מזל דגים שזה כנגד יוסף שנמשל לדגים שאין שולטת בהם עין הרע, וכמו"ש בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וכו', ויוסף הוליד ב' שבטים מנשה ואפרים, ולכן יש בו ב' אדרים עכ"ל.

וכ"כ בשפת אמת (ליקוטים לר"ח) שאדר הראשון הוא ג"כ מזלו דגים ולכן יש להרבות שמחה גם בו.

4 דשיטת המחבר (יו"ד סי' ת"ב) שאם מת אביו בשנה פשוטה, אז צריך להתענות באדר שני, וכן הכריע המשנ"ב (סי' תקס"ח ס"ק מ"א), ובמהר"י מינץ (שם) כתב טעם לזה משום דאקדומי פורענותא לא מקדימינן ואיתרע מזליה ביום זה עי"ש.

ושיטת הרמ"א (סי' תקס"ח ס"ז) דהעיקר היא חודש אדר הראשון, ישועות יעקב (שם אות ד'), מטה אפרים וקיצור שו"ע שם, וכ"כ גשה"ח (פרק ל"ב אות י') שרובם נוהגים היא"צ באדר ראשון, וכ"כ מנהגי פיורדא שמונין מאדר ראשון, וכ"כ מנהגי מאטערסדארף (אות רכ"ו) שיא"צ באדר ראשון ואז חיוב לעלות לתורה ולא באדר שני ע"כ.

ועיין בד' השו"ת מהר"מ בריסק (סי' קכ"ח) שכ' אף שהחת"ס שאנו יראים וחרדים מאימת דינו דן הלכה ופסק שהשני הוא העיקר, אך כיון שהרמ"א והא"ר שקדמו לפניו וכן הבאים אחריו קבעו לעיקר את הראשון, לכן הנני מורה כן.

5 כ"כ הרמ"א, וכן הרמ"א ביו"ד (שם) ובש"ך (שם ס"ק י"א), ובמטה אפרים (שם סעיף ו'), וכתב עוד שם דאם יש שם אבלים אחרים יכולים לדחותו ואינם צריכין ליתן לו קדיש אלא פעם אחת או בראשון או בשני עי"ש. ועיין שם עוד באלף למטה מש"כ באריכות בענין זה, ועיין בספר מועדים וזמנים (חלק ז' סימן ר"ג) מש"כ בזה.

6 ועיין בס' משמרת שלום (אות י' סקכ"א) כ' שהאידנא נהגו לקבוע היא"צ לנמר קדיש ולהתפלל לפני העמוד והעמדת נרות בשניהם כמ"ש הרמ"א להתענות בשניהם, וכ"כ בשו"ת הד"ר (סי' ל"ד) דסוגיין דעלמא להחמיר בשני אדרים.

דההחת"ס כתב (שם) שמי שנדר להתענות ביום היארצייט של אביו יתענה בשני, וז"ל: נראה לי דניהו דבלשון בני אדם סתם אדר הראשון, כדקיי"ל כר"י בשטרות, וממילא בנדר קיי"ל כוותיה וכו', מ"מ בלשון תורה הוי שני עיקר, דהרי קורא בו מגילה וכו', וא"כ מה שאומרים קדיש ביום היא"צ שהיא מטעם דין הנשמה למעלה, בודאי אותו דין שלמעלה הוא באדר שני כפי לשון התורה, וא"כ ע"כ יש לומר בו קדישים, וממילא פשוט שדעת הנודר להתענות באותו היום שאומר הקדישים.

7 עי' בשו"ת שאילת יעב"ץ סי' ק"ז שכתב סברא זו, דלאותו מ"ד בגמ' שם שלא היתה שנה מעוברת נמצא היתה לידתו של משה שלשה חדשים קודם זמן מתן תורה, א"כ גם תענית מיתתו שהיה בזמן זה אין לנו לקבוע זמן זה רק בג' חדשים לפני מתן תורה, עיי"ש, והביא דבריו בשו"ת חת"ס או"ח סימן קס"ג עיי"ש.

כל הזכויות שמורות ©

תפילה געזאגט "ס׳איז ז׳ אדר". האט דער רבי געפרעגט "גם משה רבינו רבי היה?!..."[8]

רבינו: די פטירה פון משה רבינו האט א גרויסן שייכות צו יו"ט פורים, ווי די גמרא ברענגט (מגילה יג:) **כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד משה.**

א׳ הנוכחים: די ז׳ אדר דרשות איז געווען איינגעפירט אויך אין אדר א׳?

רבינו: מ׳האט נאר געזאגט איינמאל די דרשה, נאר אין אדר ב׳. די אונגארישע רבנים וואס פלעגן זאגן דרשות האבן נאר געזאגט אדר ב׳.

ז׳ אדר איז געווען א גרויסער טאג אינדערהיים, אין דעם טאג האט מען קובע תענית געווען פאר די חברה קדישא, זיי האבן געפלעגט צו פאסטן ז׳ אדר. אין יערות דבש ברענגט ער אסאך דרשות וואס ער האט געזאגט ז׳ אדר. דער חתם סופר האט איינגעפירט אין אונגארין דער מנהג צו זאגן א דרשה אום ז׳ אדר. די אונגארישע רבנים האבן געפלעגט דעמאלטס מספיד זיין די גדולי ישראל וואס זענען נסתלק געווארן אין דעם יאר.[9]

*

האדמו"ר מטשערנאוויטץ: די זיידעס פלעגן צו פארן ז׳ אדר קיין קאלוב?

רבינו: אויפן קדושת יום טוב האב איך נישט געהערט, אבער דער זיידע דער עצי חיים איז אמאל געווען דארטן אויף א שבת.

כ׳ווייס נישט אויב ס׳איז געווען אין דער טאג פונעם יארצייט.[10]

דעמאלטס איז מיט געווען א גרויסער עולם, האט דער פריץ פון די געגענט געלאזט רופן דעם רב - הגה"צ רבי מנחם בראדי זצ"ל - און ער האט איהם געפרעגט וואס גייט דא פאר, האט ער איהם געזאגט "א גרויסער ראבינער איז דא געקומען", האט דער פריץ געזאגט "לאזט איהם רופן ער זאל אריבער קומען דא", דער קאלובער רב איז געווען זייער דערשראקן פון דעם (כי הפריץ היה מפורסם לרשע עריץ).

איז דער קאלובער רב אריבער געקומען זאגן פאר׳ן זיידן אז דער פריץ לאזט איהם רופן, דער זיידע איז ארויף געגאנגען צו איהם, פרעגט איהם דער פריץ פארוואס איז ער געקומען דא, זאגט איהם דער עצי חיים "אידן האבן פארשידענע בקשות, בין איך געקומען בעטן אויף זיי", האט זיך דער פריץ אפגערעדט אז ס׳איז א גרויסע טרוקענישׂ, ס׳איז נישטא קיין רעגן, זאל דער רב בעטן ס׳זאל קומען רעגן.

אפאר טאג שפעטער איז געקומען רעגן, און דורך דעם וואס ער האט אזאנס צוגעזעהן איז ער נהפך געווארן לאיש אחר.

דער פעטער ז"ל איז געפארן קיין קאלוב, כ׳ווייס נישט צי יעדעס יאר, אבער ער איז געפארן.[11]

האדמו"ר מטשערנאוויטץ: דער קאלובער איז געווען דער איינציגסטער רבי אין אונגארין.

רבינו: ער איז געווען דער ערשטער רבי וואס האט געוואוינט אין אונגארין.

---

8 ונעתיק כאן העובדא כפי שמובא באריכות בס׳ זקיק ויאמרו לך: "עס דערציילט הרה"ח ר׳ יצחק שהרנפעלד הי"ו, ס׳איז געווען ז׳ אדר בערך תשכ"ה וועז איך בין געווען ביים רביׂנס דאוועננען שחרית דער רבי האט דעמאלטס געדאוועט אין גרויסן ביהמ"ד אויף 550 בעדפארד עוו.

דער קביעות׳דיגער שליח ציבור איז געווען אין יענע צייט הרה"ג ר׳ מאיר זאב גאלדבערגער ז"ל אב"ד פעלידהאז בעמח"ס אמרי המזג, און נאך חזרת הש"צ האט ער געזאגט קדיש. האט אים דער רבי געפרעגט ׳מה היום?׳ האט ער געענטפערט ׳די יארצייט פון משה רבינו׳.

האט דער רבי ז"ל א זאג געגעבן: "משה רבינו גם כן היה רבי?!" - מיינענדיג צו זאגן אז חסידים פרובירן נישט צו זאגן קיין תחנון אינעם יארצייט טאג פון די רבי׳ס - אבער דער רבי האט וויטער געזאגט ׳אשרי׳, און דעמאלטס האט ער נישט געזאגט קיין תחנון.

אבער געווענטלעך ז׳ אדר ווען ס׳איז נישט געווען קיין ברית האט ער יא געזאגט תחנון.

*

אגב, אין איינע פון יענע יארן איז אויסגעפאלן פורים מוצש"ק, און תענית אסתר מוקדם איז געווען דאנערשטאג, ביום י"א אדר. מיטוואך נאכט בין אך געווען ביים רבין אין שטוב, עס איז אויך דארט געווען הרה"ח ר׳ הערשל וויים הי"ו שו"ב, און מיר האבן מיטגעהאלטן ווי דער קאפישער רב ז"ל האט אריינגערופן אויפן טעלעפאן און געבעטן דעם משב"ק ר׳ יוסף אשכנזי ז"ל אז ער זאל פרעגן דעם רבין׳ צי מ׳זאגט תחנון מארגן בי"א אדר.

ר׳ יוסף איז אריין פרעגן דעם רבין, דער רבי האט זיך צושמייכלט און געענטפערט בניחותא ׳זאימא בזנב׳... און ער האט נישט געזאגט וואס מ׳זאל טוהן למעשה.

מיר האבן נישט פארשטאנען דעם רבינס תשובה, אבער צומארגנס זענען מיר געגאנגען קוקן און געזעהן אז דער רבי האט נישט געזאגט קיין תחנון.

שפעטער זענען מיר געווארן וואס עס איז געווען דעם רבינס כוונה מיט די תשובה, ווייל די וועלט דערציילט א וועלט בשם דעם שינאווער רב ז"ל אז ווען ער האט געהערט אז עס איז דא א מנהג נישט צו זאגן תחנון ט"ז און י"ז אדר ווייל די גמרא פרעגט א הוה אמינא "זאימא בשיתסר", און צוליב א הו"א פון די גמרא זאגט מען נישט קיין תחנון, האט ער דאס אוועקגעמאכט זאגנדיג "די גמרא האט דאך אויך א הו"א ביי שחיטה "זאימא בזנבו" אז דער מקום השחיטה איז ביים ווייזל, און מ׳זעהט נישט אז איינער זאל מאכן אן עסק ווייל די גמרא פרעגט אזא קשיא...".

האבן מיר פארשטאנען אז דער רבי האט נישט געוואלט ענטפערן קיין קלארע תשובה בנוגע תחנון, כדי מ׳זאל נישט נאכזאגן קיין הוראה בשמו, האט ער געענטפערט בתורת ווערטל אז ס׳זאל זיך פארשטיין אז נישט יעדע דיון איז די גמרא מיינט שוין אז מ׳דארף וועגן דעם אראפ נעמען פונעם סדר התפילה און אמירת תחנון".

---

9 עי׳ בערוגת הבושם (סו"פ תצוה בדרוש לו׳ אדר), וז"ל: להספידן של צדיקים וכו׳ ואחרון הכביד הגה"צ פאר הדור מו"ה חנני׳ יו"ט ליפא טייטלבוים זצ"ל אבדק"ק סיגעט יע"א והספדתיו באשכבתא דילי׳ בפניו בפני קיבוץ אלפי ישראל, ובז׳ אדר במקהלות קיבוץ גדול פהק"ק חוסט יע"א.

עיין בס׳ קרן לדוד (דרוש לו׳ אדר שנת תרפ"ו) שאמר דברי הספד על העצי חיים וז"ל: ואחרון אחרון הכביד כי עוד מעט ושבנו מהספידו של אותו צדיק מהאלמין (הגאון רבי אלי׳ קליין זצ"ל) שמועה שמענו וחרדנו ונהפכו כל פנים כי הרה"צ מסגוט נחלה פתאום ל"ע במחלה נוראה וכל מקום שנודע השמועה המעצבת שפכו שיח ותפילות לבורא רפואות שישלח לו רפו"ש במהרה, אבל בעו"ה נתקיים בנו סכות בענן לך מעבור תפילה כי שערי תפילה ננעלו וארואים ומצוקים אחזו בארון ונצחו אראלים המצוקים... וע"ש שהאריך בזה.

10 ידוע כי ביום ז׳ אדר היה בעיר קאלוב יומא דריגלא, ונתאספו אלפים מכל המדינה להשתטח על ציון קדשו.

ומענין לענין מן הראוי לציין מה שכתב בס׳ אלה מסעי (עמ׳ קנ"א) מה שסיפר רבינו בעל ברך משה זי"ע מעשה פלא שאירע לו בעת נסעו להשתטח על ציון הרה"ק מקאלוב ביומא דהילולא, היה זה ביום ז׳ אדר שנת תש"ג, ובמדינת אונגארן כבר רחף באויר רוח האנטיסמטיז"ם, ורבינו נסע מעיר זענטא לקאלוב, ובדרכו חזרה נכנס לראצפערט לבקר את זקינו הקדוש הרה"ק רבי שלום אליעזר׳ל זי"ע, גם נסע לסאטמאר לבקר את דודו הקדוש מרן רבינו בעל דברי יואל זי"ע, ויהי באמצע הדרך עלו על מסילת הברזל חיילים מזויינים, ובראותם שם את רבינו יושב עם עוד כמה יהודים, התחילו החיילים לצעוק עליהם "אידן אראפ", ורצו לזרקם מחלון מסילת הברזל באמצע הנסיעה, אשר בתחבולה מסוכנת זו רצחו הרבה יהודים בימים ההם הי"ד, וכשרבינו עם אחוזת מרעיו מיאנו לקפוץ מן החלון, התחילו להכותם מכות אכזריות לדוחפם אל עבר החלון, פתאום נתגלה אפיצי"ר צעיר לימים, וכראותו את החיילים ההם שאלם למעשיהם, אמרו לו שרוצים לסדר את היהודים האלו, ויאמר להם האפיציר לכו לכם לדרכיכם, ואני כבר אתעסק עמהם, בינתיים הגיעה מסילת הברזל לדעברעצין, רבינו שלא האמין לנפשו שכבר ניצול מידי הרוצחים, ירד בפחד ממסילת הברזל, ופגש שם את ש"ב ואשת גיסו הרבנית הצדיקת מרת חי׳ רויזא ע"ה בת מרן רבינו הק׳ בעל דברי יואל זי"ע, והיא הלכה לבדוק אם החיילים עדיין אורבים לנפשו, היא באה בחזרה ואמרה כי אין לו עוד ממה לפחוד, כי כנראה שלחו מן השמים את האפיציר הצעיר הלזה להצילׁ ממות נפשם.

וסיים רבינו ואמר, כי אז ראה והבין פירוש מאמרם ז"ל (פסחים ח.) שלוחי מצוה אינם ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתם, ומכיון שהיה בדרכו חזרה מן הציון הקדוש בקאלוב, זכותו הגדול היא שעמדה לו להנצל ממות לחיים.

11 עיין בס׳ זכר צדיק לברכה (אות תרי"ט) בשם א׳ שהיה בעיר קאליב בשנת תש"ד כשהרה"ק רש"א מראצפערט זי"ע הגיע לבקר את רביה"ק בביתו של רבי שלמה קויפמאן זי"ע ודיברו מהרשע הצורר ימ"ש וגזירותיו הנוראות, עיי"ש.

ויש לציין שבס׳ המאזרי חיל (זכרונות ושובדות מהרה"ח רבי חי"ל שווארץ ע"ה מירושת"ו) מביא שהוא היה עם רבינו בשנת תש"ד כשהשתטח על הציון הק׳ בקאליב ומאוד בכה על המצב הנורא שהורגש כבר באויר, וכשיצאו התחילו הגוים לזרוק אבנים עליהם ואבן אחת פגע בכובעו של רביה"ק, וראו עין בעין שהשעה משחקת להם רח"ל, עיי"ש שמתאר ביקורו אז של רבינו אצל הרה"ק רבי שלו׳ אליעזר מראצפערט בקאליב ותוכן שיחתם.

ועיי׳ בס׳ שיח זקנים (ח"ב עמ׳ ק"ו) מפי עד ראי׳ שראה איך שאלמנה עניה נכנסה לרבינו בקאליב ובכתה על מר גורלה, ורבינו לקח את כל הערימה הגדולה מהפדיונות שהיה על השולחן ונתן לה.

ועי׳ בס׳ זקיק ויאמרו לך (ח"א עמ׳ ל"ב) שבשנת תרפ"ה כשרבינו חזר מהציון הק׳ בקאליב ונעצר בעיר נירעדהאז, והחסיד רבי יושע מאגן ע"ה שהיה ׳הפורים רב׳ נכנס לרבינו לבקש מעות צדקה, עיי"ש.

כל הזכויות שמורות ©